

TA’LIMDA DIVERGENT TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI

S.A.Shamsiyev

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti “Falsafa va milliy g‘oya” kafedrasi mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqola ta'lim tizimida divergent fikrlashni rivojlantirishning dolzarb muammolarini tahlil qilishga bag'ishlangan. O'zbekiston ichki ishlar oliy o'quv yurtlari va akademiyalarida divergent fikrlashni shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlariga alohida e'tibor qaratildi. Kursantlar va talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar, shuningdek, ularning ijodiy salohiyatini ochib berishga yordam beradigan pedagogik yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: divergent tafakkur, fikrlash, ta'lim, ijodkorlik, kursantlar, pedagogika, O'zbekiston.

Аннотация. Статья посвящена анализу актуальных проблем развития дивергентного мышления в системе образования. Особое внимание уделено специфике формирования дивергентного мышления в милицейских вузах и академиях Узбекистана. Рассматриваются факторы, сдерживающие развитие креативных способностей курсантов и студентов, а также педагогические подходы, способствующие раскрытию их творческого потенциала.

Ключевые слова: дивергентное мышление, образование, креативность, курсанты, педагогика, Узбекистан.

Abstract. The article is devoted to the analysis of current problems of the development of divergent thinking in the education system. Special attention is paid to the specifics of the formation of divergent thinking in police universities and academies in Uzbekistan. The factors constraining the development of creative abilities of cadets and students, as well as pedagogical approaches that contribute to the disclosure of their creative potential are considered.

Key words: divergent thinking, education, creativity, cadets, pedagogy, Uzbekistan.

Divergent taffakkur: mohiyati va xususiyati. Divergent fikrlash - bu odamning noaniqlik sharoitida echimlarni erkin, o'zgaruvchan va nostandart izlash qobiliyati. Bu

ko'plab original g'oyalarni ilgari surish, muammoni turli tomonlardan ko'rish, nostandart yondashuvlarni izlash va muqobil farazlarni qabul qilish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy ta'lim sharoitida divergent fikrlashni rivojlantirish alohida ahamiyatga ega. Bu ijodiy kasblar uchun ham, ekstremal yoki beqaror vaziyatlarda ishlaydigan mutaxassislar, shu jumladan ichki ishlar organlari xodimlari uchun ham zarurdir. Turli xil fikrlash qobiliyatining etishmasligi ongning qat'iyligiga, formulali fikrlashga va o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olmaslikka olib keladi.

Ta'lim muhitida **divergent** fikrlashni rivojlantirish muammolari. O'zbekiston ta'lim tizimi so'nggi yillarda innovatsion usullarni modernizatsiya qilish va joriy etish yo'lida qadam tashlamoqda. Biroq, bir qator universitetlarda, ayniqsa ichki ishlar akademiyalarida, divergent fikrlashni rivojlantirishni cheklaydigan amaliyotlar saqlanib qolmoqda. Quyida asosiy to'siqlar keltirilgan:

Fikrlashning konvergent shakllariga e'tibor-ustuvorlik yagona to'g'ri javoblar va standart harakatlar algoritmlariga beriladi¹.

Vaziyatni modellashtirishning etishmasligi-mashg'ulotlar ko'pincha muqobil fikrlashni rivojlantirishga emas, balki odatdagi vaziyatlarni ko'paytirishga qaratilgan².

Fanlarni o'qitishda ijodiy usullarning etishmasligi-o'quv materiallari va pedagogik yondashuv kamdan-kam hollarda fikrlashning o'zgaruvchanligini rag'batlantiradi.³

Stereotiplash va xatolardan qo'rqish-talabalar professor-o'qituvchilar yoki qo'mondonlik tomonidan salbiy baholanishidan qo'rqib, nostandart echimlarni taklif qilishdan qo'rqishadi⁴.

O'zbekiston ichki ishlar akademiyalari amaliyoti. O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi Akademiyasida "nima bo'lsa"stsenariysi bo'yicha vaziyatni tahlil qilish va treninglar elementlarini joriy etishga urinishlar qilindi. Masalan, sud ekspertizasi mashg'ulotlari davomida kursantlarga nafaqat odatiy holatlarni tahlil qilish, balki oldindan aytib bo'lmaydigan o'zgaruvchilar bilan vaziyatlarni modellashtirish ham taklif qilindi. Biroq, o'quv jarayoni monitoringi ko'rsatganidek, bunday tashabbuslar parcha-parcha bo'lib qolmoqda va butun o'quv jarayonini qamrab olmaydi.

¹ Гилфанов Ф.М. Проблема однообразия мышления в правовой подготовке курсантов // Образование и право. – 2021. – №4. – С. 23–28.

² Бахтиярова Н.М. Психолого-педагогические особенности развития мышления у студентов вузов МВД // Педагогика и психология. – 2022. – №3. – С. 40–46.

³ Шарипова М.Р. Креативное мышление в условиях традиционного образования // Психология образования. – 2023. – №2. – С. 51–55.

⁴ Ахмедов Ж.А. Анализ криминальных сценариев как метод формирования гибкого мышления у курсантов // Вестник Академии МВД. – 2023. – №1. – С. 10–15.

Andijondagi Bobur IIV akademiyasining psixologiya kafedrasida xodimlari ham kursantlarda o'zgaruvchan fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan o'qitish metodologiyasini qayta ko'rib chiqish zarurligini ta'kidlaydilar. 2024 yilda u erda turli xil fikrlash vazifalarini o'z ichiga olgan "intellektual o'z-o'zini rivojlantirish" pilot kursi boshlandi. Birinchi natijalar talabalarda ishtirok etish va ijodkorlikning o'sishini ko'rsatadi, ammo o'qituvchilar tomonidan uslubiy yordam va kadrlar yordami talab etiladi⁵.

Zamonaviy ta'limda echimlar va pedagogik tavsiyalar. Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish va divergent fikrlashni rag'batlantirish uchun quyidagilar zarur:

- O'quv kurslariga bir nechta echimlarni talab qiladigan ijodiy topshiriqlarni kiritish;
- Nostandart vaziyatlarni talqin qilish va tahlil qilishni o'z ichiga olgan ish usullari va vaziyatli vazifalarni amalga oshirish;
- Xatolarga bardoshli va tajribalarga ochiq bo'lgan ta'lim muhitini shakllantirish;
- Ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalalari bo'yicha o'qituvchilarning malakasini oshirish;
- Individual va jamoaviy ijodiy loyihalar orqali talabalarning ichki motivatsiyasini rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, divergent fikrlashni rivojlantirish kelajakdagi mutaxassislarining kasbiy moslashuvchanligi va ijodkorligini shakllantirishning ajralmas shartidir. Bu, ayniqsa, litsey ta'imi tizimida to'g'ri keladi, bu erda nostandart fikrlash qobiliyati murakkab operatsion vaziyatlarda juda muhim bo'lishi mumkin. O'zbekistonning ta'lim tizimi tegishli o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatiga ega, ammo ular kompleks yondashuvni talab qiladi: o'quv dasturlari va usullarini o'zgartirishdan yangi pedagogik mentalitetni shakllantirishgacha.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Гилфанов Ф.М. Проблема однообразия мышления в правовой подготовке курсантов // Образование и право. – 2021. – №4. – С. 23–28.
2. Бахтиярова Н.М. Психолого-педагогические особенности развития мышления у студентов вузов МВД // Педагогика и психология. – 2022. – №3. – С. 40–46.
3. Шарипова М.Р. Креативное мышление в условиях традиционного образования

⁵Материалы кафедры психологии Академии МВД им. Бабура (г. Андижан) // Внутренний отчет кафедры. – 2024.

// Психология образования. – 2023. – №2. – С. 51–55.

4. Ахмедов Ж.А. Анализ криминальных сценариев как метод формирования гибкого мышления у курсантов // Вестник Академии МВД. – 2023. – №1. – С. 10–15.

5. Материалы кафедры психологии Академии МВД им. Бабура (г. Андижан) // Внутренний отчет кафедры. – 2024.